

Časopis pro pěstování matematiky

Marko Švec

Jur Hronec -- sté výročie narodenia

Časopis pro pěstování matematiky, Vol. 106 (1981), No. 2, 217--219

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/118079>

Terms of use:

© Institute of Mathematics AS CR, 1981

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

ZPRÁVY

JUR HRONEC – STÉ VÝROČIE NARODENIA

MARKO ŠVEC, Bratislava

V tomto roku pripomíname si sté výročie narodenia vyznamného slovenského matematika, pedagóga a verejného činiteľa, akademika SAV Jura Hronca.

Jur Hronec narodil sa 17. mája 1881 v malej gemerskej dedinke Gočovo. Jeho otec bol maloroľníkom, matka domácou. Mal dvoch starších bratov, Ondreja a Jána. Malý majetok nestačil vyživiť 5-člennú rodinu, preto otec musel privyrábať furmankou a synovia museli tvrdo pracovať už od malička. Situácia v rodine sa ešte zhoršila smrťou otcovou. Ťažké finančné pomery poznačili celý život Jura Hronca. Vďaka svojmu nadaniu, i napriek zlej príprave na dedinskej jednotriednej škole, dostáva sa malý Jur na štúdiá na Evanjelické gymnázium v Rožňave. Tam kondíciami z matematiky a latinčiny, v ktorých predmetoch vynikal, zarába si na svoje štúdiá. Do veľmi ťažkej situácie dostáva sa koncom gymnaziálnych štúdií, keď mu zomiera matka. Odkázaný skoro úplne sám na seba rieši ťažký problém ísť či neísť na univerzitné štúdiá. Nakoniec s malou finančnou pomocou od bratov a s vypožičanými peniazmi odchádza na univerzitu v Kluži študovať matematiku a fyziku. Po úspešne zložených prvých skúškach jeho finančná situácia sa trochu zlepšila tým, že za dobrý prospech dostával zdarma stravu.

V Kluži mu je profesorom L. Schlesinger, ktorý usmernil jeho záujem na diferenciálne rovnice, ktorým sa potom venoval celý život. V r. 1906 ukončuje univerzitné štúdiá a odchádza za profesora matematiky a fyziky na lyceum do Kežmarku. Tým pôsobil až do r. 1922.

Jednou zo zásad Jura Hronca bola, že stredoškolský profesor musí si stále doplňovať vedomosti. Starostlivo šetrí peniaze, aby mohol pokračovať v štúdiách na zahraničných univerzitách. Tak v r. 1908/1909 odchádza na štúdiá do Göttingenu a neskôr cez prázdniny študuje na univerzite v Berlíne (1910), v Giessene (1911, 1912), v Paríži (1914). V Giessene robil u profesora L. Schlesingera, ktorý prešiel z Kluže do Giessenu, doktorát. V r. 1913 dostáva pozvanie prednášať v Springfiede v USA, zostáva však radšej doma. Prvá svetová vojna prerušila jeho vedecké plány. Preto sa v tom čase venuje vo zvýšenej miere pedagogickým otázkam. Po vojne, r. 1922 dostáva jednoročnú študijnú dovolenku spolu so štipendiom. Odchádza na štúdiá do Prahy, Göttingenu a Giessenu. V r. 1923 sa habilitoval na Karlovej univerzite v Prahe a začína

prednášať. Súčasne učí na Jiráskovom gymnáziu v Prahe. V r. 1924 dostáva miesto mimoriadneho profesora na technike v Brne a r. 1928 sa stáva tam riadnym profesorom. V Brne zostáva až do r. 1938, kedy je poverený organizovaním Vysokej školy technickej v Košiciach. V dôsledku politických udalostí predchádza táto vysoká škola z Košíc najprv do Prešova, potom Martina a nakoniec zakotvuje ako Slovenská vysoká škola technická v Bratislave. Profesor Hronec stáva sa jej prvým i druhým rektorom a v r. 1946 sapa tretí raz stáva jej rektorom. Na Slovenskej vysokej škole technickej v Bratislave zostáva profesor Hronec až do r. 1950, kedy odchádza na Prírodovedeckú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave definitívne, keď predtým pôsobil tam ako bezplatný profesor. Zomiera 1. decembra 1959 po krátkej chorobe. Pochovaný je v rodnej dedinke v Gočove.

Život a práca Jura Hronca sú úzko späté s vedeckým a kultúrnym životom na Slovensku v prvej polovine 20. storočia. Jeho vedecké práce z matematiky (počtom 24) týkajú sa skoro všetky diferenciálnych rovníc a systémov diferenciálnych rovníc. Riešia sa v nich otázky súvisiace s Fuchosovou teóriou lineárnych diferenciálnych rovníc. Jeho snahou bolo prenesenie tejto teórie na systémy lineárnych diferenciálnych rovníc, čo sa mu vo značnej miere i podarilo. Niekoľko prác zaoberá sa kvalitatívnym rozborom riešení v okolí singularneho bodu a niektoré zasa transformáciami parciálnych diferenciálnych rovníc lineárnych 2. rádu na kanonické tvary. Nemalú zásluhu má profesor Hronec na tvorbe slovenskej matematickej literatúry. Od neho pochádzajú prvé slovenské učebnice z vyššej matematiky. Vydal 11 kníh. Tieto knihy zohrali dôležitú rolu v rokoch druhej svetovej vojny a tesne po nej, kedy veľmi chýbala matematická literatúra ako domáca tak i zahraničná. Jeho knihy boli napísané v prístupnej a prehľadnej forme a sú zamerané tak, aby ich použitie pre poslucháčov techniky bolo čo najľahšie. Tomu cieľu odpovedá aj spôsob a stupeň presnosti výkladu. Výnimku tvoria dve knihy Diferenciálne rovnice I a II venované obyčajným a parciálnym diferenciálnym rovniciam a zamerané hlavne pre poslucháčov matematiky. Tvoria akési kompendium o diferenciálnych rovnicach. Okrem kníh matematických napísal dve knihy venované otázkam pedagogiky a to Vyučovanie a vyučovacia osobnosť (1923) a Učiteľova osobnosť (1926). Otázkam pedagogickým venoval profesor Hronec veľkú pozornosť počas celého svojho pôsobenia na škole. Pôsobil 18 rokov na gymnáziu ako profesor a 36 rokov ako vysokoškolský profesor. Jeho pedagogické názory boli na vtedajšiu dobu veľmi pokrokové. Žiada napr. sústavné vzdelávanie sa gymnaziálnych profesorov, veľkú pozornosť venuje osobnosti učiteľovej, zavádza do pedagogiky ako prvý matematické metódy. Okrem vyššie uvádzaných dvoch kníh, z ktorých prvá bola odmenená Štátnou cenou, napísal celý rad článkov uverejnených v rôznych časopisoch.

S otázkami pedagogicko-didaktickými úzko súvisela jeho pozornosť a zainteresovanosť pri prevádzaní školských reforiem. To sledoval celý život a často svojimi rečami a článkami zasahoval do procesu tvorenia a prevádzania školských reforiem. Veľkú zásluhu si získal na poli dobudovania vysokého školstva na Slovensku. Spolu s profesorom M. Ursínyim a neskôr sám stál na čele boja za zriadenie vysokej školy

technickej na Slovensku a Prírodovedeckej fakulty na Komenského univerzite v Bratislave. Stál tiež pri vzniku Vysokej školy obchodnej a stáva sa jej prvým dekanom. Bol podpredsedom komisie pre zriadenie Vysokej školy pôdohospodárskej a lesníckej v Košiciach, podieľal sa na zriadení Pedagogickej fakulty v Bratislave. Jeho práca a angažovanosť v otázkach pedagogiky a zriaďovania vysokého školstva bola ocenená v r. 1949 udelením čestného doktorátu pedagogických vied.

Verejná činnosť profesora Hronca rozprestierala sa i na mimoškolské kultúrne inštitúcie. V r. 1945 bol zvolený za predsedu Matice slovenskej, za podpredsedu Umeleckej a vedeckej rady. V r. 1946 stal sa predsedom Slovenského múzea. V r. 1953 bol menovaný akademikom Slovenskej akadémie vied. V r. 1946 bol predsedom Slovenského výboru Jednoty československých matematikov a fyzikov.

Za svoju prácu dostal profesor Hronec celý rad pôct. Tak v r. 1926 sa stal členom korešpondentom Kráľovskej českej spoločnosti náuk, v r. 1928 sa stal riadnym členom Učenej spoločnosti Šafarikovej, v r. 1936 riadnym členom Moravskosliezkej prírodovedeckej spoločnosti. V r. 1955 dostal Rád práce, v r. 1956 dostáva hodnosť doktora fyzikálno-matematických vied. Z posmrtných pôct uvediem Medailu J. A. Komenského in memoriam udelenú prezidentom Československej republiky v r. 1962. Stredná všeobecnovzdelávacia škola na Novohradskej ulici v Bratislave nesie jeho meno. Taktiež internát SVŠT na Bernolákovej ulici nesie meno Študentský domov Jura Hronca. Bola vydaná poštová známka s jeho obrazom pri príležitosti 90-ich narodenín.

Slovenská aj česká verejnosť, mnohí jeho prítelia, žiaci a kolegovia spomínajú s úctou na tohto prvého, významného slovenského matematika, vynikajúceho pedagóga, autora prvých slovenských matematických učebníc z vyššej matematiky, na neunavného borcu za kompletizáciu slovenského vysokého školstva.

NÁRODNÁ CENA SSR ZA ROK 1980 AKADEMIKOVI ŠTEFANOVI SCHWARZOVI

Dňa 25. augusta 1980 dostal akademik Štefan Schwarz Národnú cenu Slovenskej socialistickej republiky za súbor prác z teórie pologrúp.

Akademik Štefan Schwarz bol svojimi prácami pri zrode teórie pologrúp a veľmi podstatným spôsobom prispel k rozvoju tejto teórie, ako to možno vidieť zo širokého medzinárodného ohlasu jeho výsledkov matematickej literatúre. Za významné výsledky z teórie pologrúp, ktoré sa nachádzajú v jeho prácach z teórie pologrúp do roku 1955, dostal v máji 1955 Štátnu cenu Klementa Gottwalda. Národnú cenu SSR dostal teraz za súbor ôsmich prác z teórie pologrúp, ktoré publikoval od roku 1976 a ktoré sú uvedené za týmto článkom.

Práce [1], [4] a [5] sa týkajú otázok štruktúry pologrúp vo všeobecnosti. Ostatné práce sú venované problémom špeciálnych pologrúp — pologrúp binárnych relácií, resp. matic. V práci [1] ukázal, že v štruktúrnych otázkach triedy C -pologrúp majú veľký význam ideály a isté špeciálne idempotenty. Tu sa skúma otázka existencie a štruktúry maximálnych ideálov C -pologrúp. Pre C -pologrupy niektorých skupín sa tu nachádza úplny popis ich štruktúry. V prácach [4] a [5] sa vyšetrujú vzťahy medzi pravými, ľavými a obojstrannými ideálmi a medzi ich prienikmi v ľubovoľnej pologrupe.

V prácach [2], [3], [6] a [7] aplikoval svoje výsledky o pologrupách na pologrupy binárnych